

SZEMLE.

Jogalkotás.

Az ügyvédi költség védelméről.

(A Ppé. 18. §. kiépítése.)

I.

Az ügyvédet megillető költségnek, mint megannyi sok más jogi intézménynek gyökerei a római jogba nyulnak vissza, ahol az az ügyfél és az ügyvéd közti megbizási, tehát szorosan magánjogi viszonyból ered, mint az ügyfél érdekében történő fázadozás díjazása. A római jogtörténelem kétféle ügyvédtípust fejlesztett ki; az egyik, az alacsonyabb jogi ismeretekkel rendelkező: az advocatus volt, aki az ügyfél érdekében postulált, azaz a magistratus előtt indítványokat tett; míg a magasabb foku jogértő: a juris peritus (consultus) feladata elsősorban a tanácsadásban állott; azonban az ügyvédség mindkét neme hosszú időközön át egyképen tiszteletbeli szolgálatnak tekintődött, amelynek viselője hirre és méltóságra tett szert, de nem anyagi előnyökre. Csak a császárság idején válik a szónokló ügyvédség mind rendszeresebben megélhetést célzó polgári hivatássá, de nem minden korlátozás nélkül. Így tudjuk, hogy a per eredményében való részvétel sokáig egyenesen el volt tiltva (az u. n. pactum de quota litis), míg a későbbi időkben a római ügyvédség díjazása oly formák közt történik, amely a mai modern viszonyokkal meglepő analógiákra mutat. Így talán megemlíthetjük, hogy Diocletianus császár 301-ben kiadott edictuma megállapítja, hogy az advocatusnak és a juris peritusnak a keresetindításért (postulatio) 250, egy-egy tárgyalásért (cognitio) pedig 1000 dénárnyi tiszteletdíj járt.

De ugyanekkor igen súlyos szankció is sújtotta az alaptalanul perlekedőt és pedig úgy felperesi, mint alperesi viszonylatban (poenae temere litigantium), így a sponsio poenalis a perérték $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ -ad részét tette ki, aszerint, hogy mily jogi alapon nyugodott a pervita. Viszont a perbeli képviselő viszonya az ellenfélhez a lehető legközvetlenebb volt, mert a római jogtörténet fejlettebb korszakaiban a peralapítás (litis contestatio) után maga a képviselő javára, illetve ellenében történt a marasztalás, mintegy novatio útján s így az ügyvéd jogai aligha voltak kijátszhatók.

II.

Az 1874-es ügyvédi rendtartásunk (54. §.) és úgy az 1868 : 54. törvénycikkbe foglalt régi perrendtartás, mint a későbbi sommás eljárási törvényünk elvileg elismerték ugyan az ügyvéd igényét a perben végzett munkájának díjazására, de teljesen elzárták attól a legtermészetesebb fedezeti alaptól, me-

lyet éppen az ő munkája teremtett meg: a pervesztes félnek közvetlen a pernyertes ügyvéd részére való marasztalástól és ehelyett csupán a megbízó fél ellenében állapították meg költségeit.

Az új Pp. e tekintetben nem hozott lényeges elvi változást. A miniszteri indokolás főelvként azt hangoztatta, hogy a perköltség alap gondolata és célja az, hogy a nyertes félnek a jogos perből kára ne származzék; amint látjuk tehát, a perköltség e törvény szellemében is járulékos, amely a pernyertes ügyfél követeléséhez számítódik, azt növeli. Csak annyi a változás, hogy a perköltséget a bíróság erre irányzott kérelem nélkül is hivatalból megállapítja, amely intézkedés csupán felesleges formalizmustól szabadítja fel az ügyvédet, akinek egyébként ma is a tollában van a kérelem: amely az ellenfélnek a költségben való marasztalására irányul. Elmarad ellenben az ítéletből az a régebbi bírói intézkedés, amely a pernek eldöntésével egyidőjűleg az ügyvéd költségét saját felével szemben megállapítja. A Pp. ugyanis elvi élességgel utalja az ügyvéd és fél viszonyát s illetve az ebből felmerülő vitás kérdések eldöntését a perenkívüli eljárásra: ami elvileg azt jelenti, hogy a perköltségnek nem az ügyvéd díjazása a célja. Amde a részletekben azután kitűnik, hogy a gyakorlatban a bíróság a perköltség összegszerű megállapításánál lényegileg az ügyvéd díját állapítja meg. A Pp. 425. §-a szerint „a megtérítendő költséghez hozzászámítandó az ügyvéd kiadása és díja is”, amelyre nézve az ügyvéd a perbíró elé formális költségjegyzéket terjeszthet elő. S ha most egybevetjük ezzel az intézkedéssel ugyanazt a gyakorlatot, amely szerint a félnek esetleges egyéb kiadásai csak a legritkább esetben ítéltetnek meg az ellenféllel szemben (előlegezett tanu- és szakértői költségek, feltételes bélyegmentes okiratok perbeli használata folytán lerótt illetékek stb.), viszont magának a félnek munkadíjra vagy fáradsági díjra semmi körülmények közt sem lehet igénye és csak a legszűkebb értelemben vett uti- és ellátási díj megtérítésére számíthat akkor is, ha nem ügyvéd képviseli őt a perben: mindez azt mutatja, hogy a perbíró in praxi a pernyertes ügyvéd költségét állapítja meg, amikor a pervesztes felet perköltség megfizetésében marasztalja.

Elvileg azonban maradt a régi jogelv: a perköltség az ügyfelet illeti, amely tehát az ügyvéddel szemben idegen pénz, mert éppen úgy a megbízót illeti, mint az ítélet szerint megítélt tőke és kamat. Az ügyvéd továbbra is ki lett volna szolgáltatva ügyfeleinek, aki a régi jó világban akárhányszor kijátszotta őt olyképp, hogy a lényegében az ügyvéd munkadíja és kiadásai megtérítésére rendelt perköltséget a féltől közvetlenül behajtotta s magának megtartotta, az ellenfélnek elengedte, avagy jogait akár szinleg, akár valósággal harmadik személyre átruházta. Ezzel szemben az ügyvéd csak akkor volt kellőképp védve, ha birtokon belül volt, azaz, ha a kötelezett fél az ő kezéhez fizetett. A csódtörvény 57. § b) pontja alapján oly gyakorlat fejlődött ki ugyanis, amely elismerte az ügyvédnek törvényes elsőbbségét az általa behajtott összegekre, azaz joga volt ebből az

ugyanabból a perből kifolyólag saját feletől járó költségkövetelését levonni és megtartani.

A most említett anomália türethetetlen volt és valóban a jó-erkölcsökbe ütközött. Ez indította a törvényhozót arra, hogy — habár incidentaliter — a Pp. elvi zárttságán az ügyvédek javára változtasson. Mig ugyanis a Pp.-nek csak a 121. §-a intézkedett kivételes rendelkezésképpen úgy, hogy a szegény fél kirendelt ügyvédje a perköltségben marasztalt ellenféltől közvetlenül (vagyis saját személyében) behajthatja megállapított költségét és díját, amiből következik, hogy minden más esetben (tehát szabály szerint) ez a jog a perben eljáró s az ügyfél által szabadon választott ügyvédet nem illeti meg; addig a Pp.-éről szóló törvénynek 18. §-ába, amely rövid uton intézkedést konstruált az ügyvédnek a saját féllel szemben járó költségei megállapítására, a képviselőház igazságügyi bizottságának javaslatára oly rendelkezés került bele, amely kimondja, hogy a megítélt perköltséget a marasztalt fél, ha az ellenfelet a marasztaláskor ügyvéd képviseli, ennek az ügyvédnek kezeihez köteles fizetni. Harmadik személyek igényeivel szemben ily költségre ennek az ügyvédnek elsőbbségi joga van. A törvény ezen rendelkezése — ennek indokolása szerint — a rosszhiszeműen eljáró ügyféllel szemben kívánta az ügyvédet védeni, nehogy a fél behajtsa a neki szánt költséget s az ügyvédjét pedig ne díjazza.

Habár kerülő uton és kiskapun, de mégis nagyjelentőségű jogely került ezzel a jogvilágunkba. Megszűnt annak a tételnek az uralma, amely az ügyvédet költsége tekintetében egyedül a közte és megbízója közli viszonyra utalta és elzárta tőle a lehetőséget, hogy megítélt perköltségét a pervesztes féltől a saját jogán s ha kell, ügyfele gesztiójával szembenállva, követelhesse be az ellenféltől. A megítélt perköltség nem res aliena többé, hanem az ügyvéd jogszerű saját követelése s így a Pp. fent idézett 121. §-át a Pp. 18. §-ára támaszkodó gyakorlat nemcsak a szegényjogos, hanem minden egyéb perköltségre is kiterjesztette s a gyakorlat ma általában nem teszi vitássá a pernyertes ügyvédnek azt a jogát, hogy a részére megítélt perköltséget saját nevében behajtsa, illetve végrehajtással szorgalmazza.

A gyakorlat meglehetősen egységes, de nem minden zökkenés nélküli. Elvégre a Pp. és a Ppé. 18. §-a közti elvi ellentét expressis verbis nincs mai napig sem elsimitva és még kevésbé találjuk törvényi elismerését annak, amit a gyakorlat az utóbbi törvényhelyre alapítva felépített.

Hogy milyen kontroverziák lehetségesek ma is, annak illusztrálására ehelyütt két példát kívánunk felhozni:

1. A bpesti kir. törvényszék 10. P. 42.764/1918. sz. ítéletében alpereseket arra kötelezte, hogy felperesnek 64.000 korona tőkét és bizonyos kamatokat fizessenek meg. Minthogy azonban alperesek lényegileg pernyertesek voltak, arra kötelezte a tszék a felperest, hogy alperesek részére 8539, illetve 6546 kor. rész-perköltséget fizessen meg. Feljogosította azonban a felperest, hogy az általa alperesnek fizetendő perköltségek összegét a fentebb megítélt tőkekövetelésébe beleszámíthassa.

A kir. ítélőtábla 7. P. 3701/25—1921. sz. ítélete az alperesi ügyvédekre feletle sérelmes intézkedést helybenhagyta, azt hangoztatván, hogy az 1912:54. t.-c. 18. §-a utolsó bekezdése szerint a fél a perköltségben az ellenfél javára marasztaltatván, az az ellenfelet illeti s csak a fizetés módozatára nézve írja elő, hogy az ügyvéd kezéhez történjék s a Pp. 121. §-ában foglalt kivételes rendelkezésből is az következik, hogy az általános szabály szerint a perköltség az ellenfelet illeti. A perbeli felek egymásközi viszonyában tehát nincs törvényes akadálya annak, hogy a fél a részére megítélt követelést az ellenfél részére megítélt perköltségbe beszámíthassa.

A kir. Kuria ezen perben kelt P. IV. 368/1922. sz. ítélete mindkét alsóbirósági ítélet megváltoztatásával mellőzte azt az ítéleti rendelkezést, amely szerint a felperes az általa fizetendő perköltség ellenében beszámíthatta az alperestől járó követelését. Az indokolás e részben csak egyszerű utalás a Ppé. 18. §-ára, amely szerint az ügyvédnek a megítélt perköltségre harmadik személyekkel szemben elsőbbségi joga van.

2. A budapesti kir. törvényszék jogerőssé vált 12. P. 41847/1925. sz. végzésében azt hangoztatja, hogy a Ppé. 18. §-a által az ügyvédnek a költsége tekintetében biztosított elsőbbségi jog még nem jogosítja őt fel arra, hogy mint ezen követelés ura, a saját nevében csödkérő hitelezőként lépjen fel a marasztalt adós ellenében, akivel egyébként a főkövetelés tulajdonosa, a tulajdonképeni jogosult személy, a követelés rendezésére nézve már megegyezett.

Amint a fentiek és még számos felhozható példa igazolja, nem elégedhetünk meg a Ppé. 18. §-a nyomán kifejlődött puszta gyakorlattal, hanem de lege ferenda annak a jogszabálynak világos és maradéktalan kimondásáért kell küzdenünk, mely szerint a *perköltség a pernyertes ügyvédé*. A perköltség többé nem a pernyertes ügyfél követelésének járuléka, mint aminő a kamat és a gyümölcs, hanem az a per eldőltevel keletkezett sui juris követelés, amelyre nézve az ügyvédet *saját jogán* és közvetlenül illeti meg a jog. A fentebb hivatkozott Pp.-indokolásbeli elv mellett, hogy t. i. a perköltség célja mentesíteni a pernyertes ügyfelet pervitelének költsége alól, ki kell domborítaniunk azt a kiegészítő tételt, hogy tehát a pervesztesnek a pernyertes ügyvédet valóban ki is kell fizetnie; aki tehát ily módon közvetlen perjogi viszonyba kerül az ellenféllel, anélkül persze, hogy a megbízási viszonyból eredő magánjogi természetű igényeit saját felével szemben elveszteni. Ez a kettős viszony: a megbízási a saját féllel szemben és a perjogi a marasztalt fél ellenében, nem halad mindig párhuzamosan. Maga a Pp. is (121. §.) azért volt kénytelen a szegényjogu fél ügyvédje perjogi követelését a pervesztes féllel szemben biztosítani, mert a magánjogi címen (saját felétől) mi követelni valója sincs — de mindennapi, hogy a választott ügyvéd is e címen többet, vagy kevesebbet követelhet; korábban vagy későbbén léphet fel, mint a perjogi címen, miért is e két fogalom közti különbségtelre

szükség van és az ügyvéd eme kettős jogosultsága feltétlen elismerését ki kell küzdenünk.

III.

Bár elsősorban abba az irányba kell ma még irányulnia az ügyvédi költség hathatósabb védelmét célzó állásfoglalásnak, hogy az írott jog vilán felül ismerje el, hogy a megítélt perköltség nem a pernyertes ügyfelet, hanem az őt képviselő ügyvédet illeti — mindamellett vannak még más szempontok is, amelyekből tekintve a Ppé. 18. §-át mélyíteni kell.

Igy mindenekelőtt a mai jog teljesen tisztázatlanul hagyja, jobban mondva az ügyvédség sereglmére egyáltalán nem szabályozza azt a kérdést: van-e joga az ügyvédnek a mai megítélt perköltségre, ha a felek az ő tudta, illetve hozzájárulása nélkül a per felebbezési vagy felülvizsgálati szakában kiegyeznek, esetleg a pert szüneteltetik?

Sajnos, a mai nehéz gazdasági viszonyok közt mind aktuálisabbá válik ez a kérdés. Hiába biztosítja az ügyvédi rendtartás az ügyvéd előlegkérési jogát in theoria: a gyakorlati élet azt mutatja, hogy a legtöbb fél még a készkiadásokhoz szükséges előleggel sem láthatja el ügyvédjét, aki tehát sokszor tetemes pénzt öl be a sajátjából bélyeg-, szakértői- és végrehajtási-költségekre: munkadíjra előleg már csak a legritkább esetekben jut! Viszont, sajnos, éppen a vagyontalan fél az, aki nehéz viszonyai közt igen könnyen lekenyerezhető és az első vagy másodfokon megnyert peréről lemond olesó egyesség ellenében. Már pedig nem kell sok szót vesztegetni arra, hogy mit jelent az ügyvédre nézve, ha a vagyontalan ügyfele a jobbmódu ellenféllel kiegyezett olyképp, hogy „mindegyik fél viseli a saját ügyvédjének költségét!” De akárhányszor a jobbmódu fél sem riad vissza ügyvédje megrövidítésétől olyképp, hogy a perköltséget — mint elhanyagolható valamit — kihagyja a számból.

Oly jogszabály létesítését tartom tehát szükségesnek, illetve a Ppé. 18. §-ának oly módon való kiegészítését, amely szerint ha a per jogerössé nem vált ítélettel szünik meg (peres vagy peren kívüli egyességgel avagy szüneteltetéssel), az alsóbbfokon pernyertes volt ügyfél részére megítélt perköltség az ügyvédet saját személyében megillessze, kivéve, ha az ügyvéd hozzájárulása a per befejezéséhez megfelelően igazolást nem nyert, így ha a perbeszűntető kérvényt ő is ellenjegyzi vagy pedig a bíróság előtt kötenő egyességet vagy a szünetelési kérelmet ő terjeszti elő. Ily hozzájárulás hiányában az ügyvéd a nem jogerös ítélet alapján is hozzájárulhatna költségeihez, illetve eljárhatna az ellenféllel szemben. Így azután elesnék annak a veszélye, hogy a felek az ügyvédet, háta mögött kiegyezve és az ő kijátszásával elűtik a már megítélt, bár nem jogerös marasztalássá vált perköltségtől, amire, sajnos, manapság mind több példát látunk!

Azonban az ügyvédi költség védelmét bizonyos formák között ki kell építeni arra az esetre is, ha az ügyfél eddigi ügyvédje megbizását a jogerös befejezése előtt vonja meg, avagy

oly magatartást tanusít, amely miatt az ügyvéd teljes joggal mondhat le a képviselőről. Nézetem szerint ily körülmények fennforgása esetén is biztosítani kell az ügyvéd szerzett jogait, mert esetleg éppen ezt a formát választanák a felek a kiábrítására, hogy t. i. az új perbeli képviselő útján egyeznének meg az ellenféllel az ügyvéd rovására.

Kimondandónak vélem, hogy az újabb ügyvéd elődje jogán gyakorolja ennek az ellenféllel szemben már korábban megszerzett perköltségkövetelését s amennyiben az előbbi ügyvéd költségei még kielégítést nem nyertek volna, csak oly egyességet létesíthet az ellenféllel, amely ezekről a költségekről megfelelően gondoskodik, ellenkező esetben anyagi felelősséggel tartoznék elődjével szemben. Azon esetben pedig, ha beigazolást nyer, hogy rosszhiszeműen közreműködött ügyvédtársának megkárosítására, egyúttal fegyelmiel is büntetendő. Ezen kérdéssel kapcsolatban feltétlenül szükségesnek látom a állandó kamarai választott bíróság felállítását, amely az ilyen kényesebb természetű és evidenten ügyvédi jellegű ügyekben gyorsan és kollégialis szempontból feltétlenül megbízhatóan döntene s amelynek az is feladata volna, hogy amennyiben az ügyvédi tisztességbe ütköző és a kari összetartást sértő eljárás ismervét fedezné fel, az illető esetről jelentést tenne az ügyvédi kamara fegyelmi hatóságának.

Soha aktuálisabbak nem voltak ezek a kérdések, mint a mai viszonyok közepette, amikor is az ügyvédség csak úgy boldogulhat és a köz érdekében csak akkor munkálkodhatik sikerrel, ha egyfelől maga is erkölcsileg a legmagasabb fokon áll, másfelől, ha minden biztosítékot megkap arra, hogy munkája gyümölcsét élvezheti s hogy azt tőle illetéktelenül senki el nem vonhatja.

Dr. Fränkel Pál.

Joggyakorlat.

Kényszeregyességi joggyakorlat 1925-ben.*

Döntő fontosságú és eddig talán kellőképp meg nem vitatott kérdés, vajjon helyes-e az a mindinkább általánossá vált gyakorlat, hogy „csak elismert és az érdekeltek egyike által sem kifogásolt hitelezők: szavazatai vehetők számba” (Bp. T. 8. P. 9683/1925/20., 10.554/1925/36. sz.). A R. koncepciója ugyanis az, hogy egyedül az adós kifogásolása ne üthessé el a hitelezőt a szavazati jogtól, hanem a bíró adjon módot a kifogásolt követelés igazolására, mi ha sikerül, a követelést a szavazásnál számba kell venni. Az egyességi tárgyalásoknál jelenlevő érdekeltek nagy tömege és az eljárás gyorsaságának előmozdítására irányuló törekvés okozta, hogy a bíróságok mind kevésbé találtak időt és módot arra, hogy a kifogásolt követelések fennálltának és összegének megvizsgálásába bocsátkozzanak s ez a nízus vezetett az érintett gyakorlat kifejlődéséhez. Azonban a *causae cognitio*, amelyre a R. a bírót nem csak feljogosítja, hanem kötelezi, ily eljárás-mód mellett lassankint kiküszöböl-

* A cikk első része a PJ. előző 3. számában.